

ביאורים

תפקיד הנביא איננו לחדש תורה או לשנות את תורת משה, אלא לחזק ולאמץ את שמירת התורה על ידי העם. הנבואה לא נועדה לתת לנביא יכולת לחדש משלו, אלא דווקא לחזק את הקיים. כל הנביאים הם המשכיית של נבואת משה. ואם לא בענייני המצוות, הרי שבדברי רשות, אשר אין לאדם תמיד ידיעה ברורה כיצד לפעול ומה לעשות, יקבלו ישראל, לעיתים, הדרכה מהנביא בדורם.

אולם ישנו יוצא דופן לכלל הזה, המעניק לכל נביא יכולת לשנות את מצוות התורה. באופן זמני, כהוראת שעה, יכול כל נביא לצוות את העם לעשות 'עברה'. התורה עצמה היא נצחית, ולכן אדם מן השורה אינו יכול לבטל אפילו מצוה אחת לשעה קלה. גם לנביא לא ניתנת אפשרות לשנות את התורה עצמה לצמיתות, אלא רק להורות הוראה מעשית באופן זמני. גם לכלל הזה יש יוצא דופן, והוא איסור עבודה זרה. לעולם לא ייתכן שנביא אמת יצווה לעבוד עבודה זרה, גם כהוראת שעה. הטעם הוא ברור, שהרי עבודה זרה שומטת את כל הבסיס לנבואת אמת. הנבואה היא שליחות מאת ה', השולל כל אפשרות של אלוהות רוחנית שוות ערך. ה' אחד ואין דומה לו, ורק הוא השולח נביאי אמת. ציווי על עבודה זרה, מעיד שהנביא יונק את כוחו ממקור זר.

כאן מוסיף הרמב"ם, אופן נוסף של 'שינוי התורה' האסור על ידי נביא. גם אם הנביא לא עורך שינוי של ממש במצוות התורה, לא מוסיף או גורע, אלא מחווה דעה בפסיקת הלכה מכוח הנבואה, ברור שהוא נביא שקר. התורה ניתנה לבני האדם כדי שיבינו אותה בשכלם שלהם, וכיריעו את ההלכה על פי יכולת ההבנה האנושית. לא ייתכן שתהיה התערבות נבואית בלימוד התורה והבנתה.

הרחבות

• הוראת שעה לעבור על מצוה מדעתו

אָבְל אֲנִי אֶקְרִיב הַיּוֹם בַּחוּץ בְּדָבָר ה'. מדברי הרמב"ם עולה כי נביא לא יכול להורות לעבור על מצוה אף בהוראת שעה ללא ציווי ה', אולם התוספות כתבו שנביא יכול להורות כן מדעתו כדי לעשות סייג לתורה [סנהדרין פט:].

• האמת השכלית גדולה ממופתים

אָבְל בַּעֲבוּדָה זָרָה - אין שומעין לו... ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים. כטעם לכן שאין לשמוע לנביא המצווה לעבוד עבודה זרה, הסביר הרמב"ם שהאמת השכלית שאין לעבוד עבודה זרה גוברת על המופתים שעשה הנביא: "ואין לחוש לנבואתו ולא נבקש ממנו מופת, ואפילו עשה מופתים אשר לא שמענו מופלאים כמותם כדי לאמת דברו... כי עדות השכל (ההבנה השכלית) המכחישה את נבואתו, גדולה מכח עדות העין הרואה מופתיו. לפי שכבר נתברר אצל בעלי השכל שאין ראוי לכבד ולא לעבוד זולת היחיד שהמציא כל המציאות ונבדל בתכלית השלמות" [הקדמה למשנה ב].

הרב קוק מבאר שיש הבדל עקרוני בין איסור עבודה זרה לשאר המצוות: "נביא ובית דין בידם לעקור דבר מהתורה להוראת שעה, אבל רק בכל התורה כולה חוץ מעבודה זרה. וטעם הדבר פשוט שכל מצוות התורה כהנים הנם אמצעיים לדעת את ד' שהוא ההיפוך מעבודה זרה. על כן עבודה זרה פוגמת בתכלית הזו. על כן אי אפשר להעקר אפילו לצורך שעה" [מדבר שור, הדרוש הששה עשר] (יש להעיר שלא ברור מדוע הרב קוק דיבר רק על מצוות התורה כהנים היינו ספר ויקרא ולא על כל המצוות). תכלית המצוות היא להיפגש עם דבר ה' בעולם הזה ולהידבק בו. לעיתים רחוקות, כדי שדבר ה' יופיע ביתר עוז יש צורך דווקא לעבור על אחת המצוות כמו שעשה אליהו בהר הכרמל, ולכן בהוראת בית דין או נביא, ניתן לעבור על מצוה מהמצוות כהוראת שעה. אולם עבודה זרה היא בדיוק ההפך מהדבקות בה', ולכן אין לעוקרה אף לא לשעה.

ב, אם כן, למה נאמר בתורה: "נביא אקים להם מקרב אחיהם כמוך, ונתתי דברי בפיו ודבר אליהם את כל אשר אצוונו" (דברים יח, טו)? לא לעשות דת הוא בא°, אלא לצוות על דברי התורה ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר האחרון שבהם: "זכרו תורת משה עבדי" (מלאכי ג, כב).

ב, וכן אם צונו בדברי הרשות, כגון 'לכו למקום פלוני' או 'אל תלכו', 'עשו מלחמה היום' או 'אל תעשו', 'בנו חומה זו' או 'אל תבנה' - מצוה לשמע לו, והעובר על דבריו חייב מיתה בידי שמים°, שנאמר: "והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי, אשר ידבר בשמי, אנכי אדרש מעמו" (דברים יח, טו). ג, וכן נביא שעבר על דברי עצמו, והכובש נבואתו° - חייב מיתה בידי שמים. ובשלישית נאמר: "אנכי אדרש מעמו" (שם).

ג, וכן אם יאמר לנו הנביא שנועד לנו שהוא נביא, לעבר על אחת מכל מצוות האמורות בתורה, או על מצוות הרבה, בין קלות בין חמורות°, לפי שעה° - מצוה לשמע לו. וכן למדנו מחכמים הראשונים מפי השמועה: בכל, אם יאמר לך נביא: עבר על דברי תורה, פאליהו בהר הפרמל - שמע לו, חוץ מעבודה זרה; והוא שיהיה הדבר לפי שעה, כגון אליהו בהר הפרמל, שהקריב עולה בחוץ°, וירושלים נבחרה, והמקריב בחוץ חייב פרת. ומפני שהוא נביא - מצוה לשמע לו. וגם בזה נאמר: "אליו תשמעו" (דברים יח, טו).

ג, ואלו שאלו את אליהו ואמרו לו 'היאך נעקר מה שכתוב בתורה: "פן תעלה עלתיך בכל מקום" (שם יב, א)?', ה'ה אומר 'לא, אלא המקריב בחוץ - לעולם חייב פרת, כמו שצוה משה; אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר יי, כדי להכחיש נביאי הבעל'.

ג, ועל הדרך הזאת, אם צוה כל הנביאים לעבר לפי שעה - מצוה לשמע להן. ואם אמרו שהדבר נעקר לעולם - מיתתן בחנק, שהתורה אמרה: "לנו ולבנינו עד עולם" (שם כט, כח). ד, וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה, או שאמר בדין מדיני תורה שיי צוה לו שהדין כף הוא, והלכה כדברי פלוני - הרי זה נביא שקר, ויחנק, אף על פי שעשה אות, שהרי בא להכחיש תורה שאמרה: "לא בשמים היא" (שם לב, א). אבל לפי שעה - שומעין לו בכל.

ה, במה דברים אמורים? בשאר מצוות. אבל בעבודה זרה - אין שומעין לו ואפילו לפי שעה. ואפילו עשה אותות ומופתים גדולים, ואמר שיי צוהו שתעבד עבודה זרה היום בלבד או בשעה זו בלבד - הרי זה דבר סרה° על יי, ועל זה צוה הפתוב ואמר: "ובא האות והמופת... לא תשמע אל דברי הנביא ההוא... פי דבר סרה על יי אלהיכם" (שם יג, טו-טז). שהרי בא להכחיש נבואתו שלמשה, ולפיכך נדע בודאי שהוא נביא שקר, וכל שעשה - בלאט וכשוף° עשה, ויחנק.

לא לעשות דת - חדשה, כיש"ו וכמוחמד (איגרת תימן, עמ' כא; תשובה ח, ג). **מיתה בידי שמים** - מוות מאת ה', לא על ידי בית דין, שהוא קל מן הכרת, ומיתתו מכפרת על עונו (ה"מ סנהדרין טו, א) או בייסורים תמידיים לאחר מותו (רוצה ב, ב; ק' בהלכות תשובה ח, א). **הכובש נבואתו** - שאינו עושה את שליחותו שהוטלה עליו בנבואה. **ובשלישית נאמר** - "לא ישמע" הנדרש לשלוש פנים: "לא ישמע", "לא ישמע", "לא ישמע". **מצוות... חמורות** - שחייבים עליהן מיתת בית דין או כרת, וכן שבועת שווא ושקר (תשובה א, ב). **לפי שעה** - הוראה זמנית בלבד. "והרשה עם זאת לחכמים שבכל תקופה, כלומר לבית דין הגדול, לעשות סייגים לדיני התורה... כן גם הותר להשעות מקצת מעשי התורה או להתיר מקצת מאיסוריה במצב מסוים ובהתאם למאורע מסוים, ולא יהא זה לדורות... כי בהסדר זה תתמיד התורה אחת, וינהל כל זמן וכל מאורע כפי הראוי לו..." (מ"ג, ג, א) והדברים אמורים דווקא בבית דין הגדול (ממרים ב, ד). **מפי השמועה** - ראה לעיל ביאור ה, ד. **עולה בחוץ** - מחוץ למקדש, לאחר שנבחרה ירושלים להיות מקום המקדש ונאסר להקריב מחוץ לעזרה (מעשה הקרבנות יח, א-ב). **הבעל** - אל הגשמים במיתולוגיה הכנענית. **סרה** - סטייה (ת"א) מדרכי ה'. **לאט וכשוף** - ראה לעיל ביאור ח, א.